

ФОРМУВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ЗА РАХУНОК ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА

Ткачук Г. Ю., к. е. н., доцент
Житомирський державний технологічний університет

Питання забезпечення продовольчої безпеки останнім часом набувають своєї актуальності як в межах нашої держави, так і у світових масштабах. Чисельність населення зростає і потребує відповідно більшої кількості продуктів харчування. Наразі гостро постають проблеми не лише забезпечення людства продуктами харчування, а й забезпечення якісними продуктами, екологічно чистими, виробленими у відповідності до міжнародних стандартів. Саме тому одним із альтернативних шляхів формування якісної продовольчої безпеки є її екологізація за рахунок використання органічного виробництва.

Дослідженням теоретичних та практичних засад органічного виробництва займалися такі провідні вчені, як Н.М. Андрєєва та Л.Є. Купінець в галузі екологізації економіки та забезпечення продовольчої безпеки України. Н.В. Сеперович розглядав органічне виробництво як якісну складову забезпечення продовольчої безпеки. Вагомим також можна вважати внесок Л. Дейнеко, у працях якої обґрунтовані стратегічні орієнтири ефективного розвитку продовольчого комплексу України. Проте дане питання є дещо новим для нашої держави і потребує подальшого дослідження та узагальнення.

Аграрно-продовольча сфера економіки України – це сукупність галузей національного господарства, зв'язаних між собою економічними відносинами з приводу виробництва, обміну, переробки і споживання продовольчої продукції (включає сільське господарство та переробну промисловість). В агропромисловому комплексі формується 17-18% всього ВВП та близько 60% фонду споживання населення. В АПК зайнято близько 23% працездатного населення та використовується понад однієї п'ятої основних фондів національної економіки. Отже, АПК відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки держави.

Продовольча безпека передбачає стабільне забезпечення життєво важливих інтересів населення продуктами харчування і

гарантує державою вільний доступ до них. Продовольча безпека включає такі складові: забезпечення обсягів продовольства в достатній та необхідній кількості; цінову та територіальну доступність продуктів харчування для всіх верств населення.

Людство повинно бути забезпечене необхідним обсягом та асортиментом продуктів харчування відповідної якості. Якісна продукція характеризується показниками її безпечності та екологічної чистоти. Екологічна чистота, або екологічність, особливо сільськогосподарської продукції, забезпечується за рахунок органічного виробництва.

Забезпечення продуктами харчування може відбуватися за рахунок імпорту або самостійного виробництва товарів-аналогів. Зауважимо, що повністю відмовитися від імпорту жодній країні не вдається, адже існують групи товарів, які неможливо виготовити, виростити на певній території. Як це не прикро, але останніми роками вітчизняний ринок наповнений низькоякісними продуктами харчуваннями, у тому числі за рахунок дешевого імпорту. Дана ситуація обумовлена низькою купівельною спроможністю населення. Низькі доходи не дають можливості купувати дорогу та якісну продукцію, що негативно відображається на здоров'ї населення.

Щодо цінової доступності продуктів харчування, підкреслимо, що основна група товарів повинна бути доступною для усіх верств населення. Продовольча безпека передбачає мінімальну диференціацію у споживанні основних груп продуктів серед різних прошарків населення. Останнім часом відбувається підвищення рівня споживання органічних продуктів харчування, але переважно у групах споживачів, які мають високі доходи. Отже, першочерговою задачею органічного виробництва має стати виконання соціальної ролі в якості засобу задоволення потреб споживачів та забезпечення потенціалу соціуму, який може бути досягнутий за рахунок підвищення доходів та добробуту населення.

Територіальна доступність продуктів харчування полягає у наявності для всіх соціальних і демографічних груп населення основних харчових продуктів в місцях їх споживання в обсягах, асортименті та відповідної якості, необхідних для забезпечення раціонального харчування.

Впродовж останніх десятиріччя сільськогосподарські землі використовувалися нераціонально, що спричинило в сільському господарстві несприятливу екологічну ситуацію, яка обумовлена виснаженням ґрунтів, засміченістю їх чужорідними речовинами (отрутохімікатами, мінеральними добривами та генетично модифікованим матеріалом). Так, за останні сорок років у світі з

метою підвищення врожайності зернових культур майже в 2,5 рази використання мінеральних добрив зросло більш ніж вдесятеро, а пестицидів – багаторазово. Встановлено, що спроби урядів збалансувати сільськогосподарські ринки шляхом коригування цін на продовольчі товари і матеріальні ресурси мають більш серйозні наслідки для ґрунту, водних ресурсів, здоров'я людини та екосистеми в цілому, ніж аналогічні дії на ринках продукції інших секторів [2].

З огляду на вищесказане відзначимо, що нині міжнародною спільнотою велика увага приділяється проблемі забезпечення не лише продовольчої безпеки, а й екологічній безпеці продуктів харчування. В цьому контексті сформовано головні принципи розв'язання даного питання, а саме:

- принцип сталого розвитку АПК, який полягає в тому, що розвиток має здійснюватися таким чином, щоб найбільш повно задовольнити потреби сучасного суспільства без загрози обмежити здатність майбутніх поколінь використовувати природні ресурси;

- принцип більш чистого виробництва АПК передбачає постійне застосування комплексних профілактичних заходів у виробництві продукції та послуг, що сприяє підвищенню економічної, соціальної, екологічної ефективності та зниженню ризиків негативних змін у навколишньому середовищі;

- принцип екологізації АПК передбачає активне впровадження позитивних досягнень (результатів) науково-технічного прогресу в агропромисловий сектор економіки та перенесення його на еколого-економічні, економіко-організаційні й еколого-технічні відносини [1, с. 52].

Забезпечення продовольчої безпеки в Україні в ракурсі органічного виробництва повинно базуватися не лише на розробці сучасних стандартів, а й обов'язковому їх дотриманні. З метою стимулювання виробництва екологічно чистої продукції необхідно використовувати економічний механізм, який складається із трьох блоків: економічних важелів підвищення зацікавленості у виробництві екологічно чистої продукції (пільгове оподаткування, кредитування, підвищені закупівельні ціни, централізовані капітальні вкладення); економічних санкцій стосовно забруднювачів довкілля (знижені ціни на екологічно забруднену продукцію, система штрафів, підвищена плата за землю); організаційно-правових заходів забезпечення ефективного використання елементів економічного механізму (станданти, контроль якості, інформаційне забезпечення, економічний моніторинг) [3, с. 70].

В сучасних умовах, що характеризуються соціальною кризою та падінням доходів населення, виникає реальні загроза продовольчій

безпеці. Першочерговим завданням, на наш погляд, має бути створення цінової та територіальної можливості доступу всіх верств населення до продуктів харчування. У такій складній ситуації можна запропонувати використовувати досвід Росії щодо субсидювання сільськогосподарських товаровиробників та впровадження соціальних продовольчих карт. Аграрні підприємства отримують субсидію на виробництво органічної продукції і постачають її в регіональні спеціалізовані магазини, де незабезпечене населення здійснює купівлі за допомогою таких карток. Впровадження запропонованих заходів орієнтоване на досягнення таких цілей: створення цінової доступності продуктів харчування та стимулювання вітчизняного товаровиробника та органічного виробництва. Водночас необхідно все ж таки формувати платоспроможний попит за рахунок стабільного «середнього класу», якого з огляду на останні економічні та політичні події майже не залишилося.

Література

1. Андреева Н. М. Органічне виробництво як складова механізму екологізації економіки та забезпечення продовольчої безпеки України / Н. М. Андреева, Л. Є. Купінець/ Матеріали доповідей учасників II Міжнародної науково-практичної конференції «Органічне виробництво і продовольча безпека». – Житомир : Вид-во «Полісся», 2014. – С. 51-55.

2. Бурлакова І. М. Науково-методична основа екологізації життєвого циклу продукції / І. М. Бурлакова // Механізм регулювання економіки. – 2009. – Т. 1, №4. – С. 236-240.

3. Кирилов Ю. Є. Роль органічного виробництва у формуванні продовольчої безпеки / Ю. Є. Кирилов/ Матеріали доповідей учасників II Міжнародної науково-практичної конференції «Органічне виробництво і продовольча безпека». – Житомир : Вид-во «Полісся», 2014. – С. 67-70.